

SPROG & SAMFUND

Nyt fra
Modersmål-Selskabet
25. årgang nr. 3
September 2007

Indhold: Formanden skriver 3 · S&S 4-5 · Mange slags dansk 6-7 · Dialektaften 8-9
Werdelin 9 · Sprogdebat 10 · Nye bøger 11-12 · Læserne skriver 13-15 · Prisinvtation 16

Jubilæum

Da de århusianske jadakkere Jakob Haugaard og Finn Nørbygaard havde haft succes med debutfilmen „Jydekompagniet“, fulgte de den op med „Jydekompagniet III“. De mente, at en efterfølger sjældent kan leve op til debuten, og derfor sprang de to'eren over. Modersmål-Selskabet gik i 1982 den modsatte vej. Efter devisen at al begyndelse er svær, udsendte Selskabet aldrig sit første nummer af Sprog&Samfund. Det forblev et prøve-nummer i skuffen, men ambitionen om at erstatte lejlighedsvis nyhedsbreve med et egentligt medlemsblad forblev usvækket. Derfor „genopstod“ bladet med enkelte ændringer og udkom i foråret 1983. Det er altså uofficielt jubilæumsår for et medlemsblad, der begyndte spredt og med forskellige sidetal i de første år og nu har bidt sig fast med regelmæssig kvartalsudgivelse og fast sideantal – som talerør for Selskabets aktiviteter, forum for folkelig sprogdebat og kommentar til de sproglige initiativer, der finder sted officielt og i private interesseorganisationer. Nogle af de mål, bladet stræber mod, er således repræsenteret i dette nummer, som de også har været tidligere. Bladets sproghistoriske ekspert Georg Søndergaard fortsætter sin beretning om mange slags dansk, Jørgen Chr. Wind Nielsen holder den nordiske sprogdebat under lup, dialekterne hentes ud fra respiratoren og lever som i det arrangement, der refereres, og bladets læsere blander sig med indsigtsfulde betragtninger, både om hverdagens fænomener og med replikker til de principielle holdninger, der udtrykkes på side 3.

De 25 år er udtryk for Selskabets solide position i sprogdebatten, og det er i glæden over det og ikke for at lufte forfængelighed, at lidt af bladets historie også fortælles i dette nummer.

M. B.





MODERSMÅL-SELSKABETS BESTYRELSE:

FORMAND:

Mag.art. Bent Pedersbæk Hansen,
Gadestævnet 35, 2650 Hvidovre, tlf. 3647 4065,
e-mail: bp@modersmaal.dk

NÆSTFORMAND:

Cand.oecon. Henrik Munck,
Farumgårds Allé 3, 3520 Farum, tlf. 4495 2243,
e-mail: hm@modersmaal.dk

KASSERER:

Cand.jur. Rasmus Rune Axelsen
Lindevej 9, 4180 Sorø, tlf. 5783 0006,
e-mail: rra@modersmaal.dk

ØVRIGE BESTYRELSE:

Stud.mag. Lasse Bruun,
Marstalsgade 1, 1.tv., 2100 Kbh. Ø, tlf. 4035 2266,
e-mail: lb@modersmaal.dk

Kontorassistent Ingrid Carlsen,
Ammendrupvej 33, 3200 Helsingør, tlf. 4879 8771,
e-mail: ic@modersmaal.dk

Cand.mag. Gerda Thastum Leffers,
Skolebakken 81, 2830 Virum, tlf. 4585 7644,
e-mail: gtl@modersmaal.dk

Journalist, stud.mag. Jens Møller Nielsen,
Nordre Fasanvej 249, st.tv., 2200 Kbh. N,
tlf. 2685 9800, e-mail: jmn@modersmaal.dk

Translatør, cand. interpret.
Jørgen Christian Wind Nielsen
Mylius Erichsens Allé 27, 2900 Hellerup,
tlf. 3962 2720, e-mail: jcn@modersmaal.dk

Seminarielektor Claus Tilling,
Islevhusvej 36, st., 2700 Brønshøj, tlf. 3828 6648,
e-mail: ct@modersmaal.dk

SUPPLEANTER TIL BESTYRELSEN:

Cand.mag. Helle Bønløkke
Peter Holmsvej 6, 6. th., 2450 København SV,
tlf. 4035 1508, e-mail: hb@modersmaal.dk

Katrine Bøgh Brixen
Lærdalsgade 3, 1.tv., 2300 København S,
tlf. 2065 8988, e-mail: kbb@modersmaal.dk

MODERSMÅL-SELSKABETS SEKRETARIAT:

Birte Iversen,
Engerødvej 34, 3200 Helsingør, tlf. 4879 6352,
e-mail: sek@modersmaal.dk

SPROG & SAMFUND

er medlemsblad for Modersmål-Selskabet og udsendes i 4 numre årligt. Abonnement for ikke-medlemmer 90 kroner.

Oplag: 1200 eksemplarer.

BLADUDVALG:

Henrik Munck (form.)
Ingrid Carlsen
Jørgen Christian Wind Nielsen

ANSVARSHAVENDE REDAKTØR:

Michael Blædel
Asserbohusvej 31,
3300 Frederiksværk
tlf. 47 74 62 61
blaedel@wanadoo.dk/
red@modersmaal.dk

LAYOUT:

Martin Sand Pæevatalu

REPRO OG TRYK:

Clausen Offset
ISSN 0108-433 X

Artikler, der offentliggøres i Sprog & Samfund, tegner ikke nødvendigvis Selskabets holdning. Eftertryk tilladt med kildeangivelse.

Modersmål-Selskabet har til formål at virke for bevarelse og udvikling af modersmålet som en grundlæggende forudsætning for dansk kultur og folkestyre. Dette tilstræbes ved:

1. At vække forståelse for betydningen af en klar, udtryksfuld og varieret anvendelse af sproget i tale og skrift – med respekt for dialekterne
2. At formidle kendskab til forskning og uddannelse vedrørende det danske sprog.

Medlemskontingent er 225 kr. årligt, for uddannelsessøgende og pensionister 150 kr. (Portogebyr – udlandet: 50 kr.)

Giro 6 67 69 01.
CVR-nr. 7682-4215
Bank: reg.nr. 7853, kontonr. 1035729
Internet: www.modersmaal.dk

Læsning af nekrologer

AF BENT PEDERSBÆK HANSEN

En af begrundelserne for at gøre engelsk til undervisnings- og forskningsprog ved de højere læreanstalter er, at man gør det af hensyn til de studerende, for at de kan klare sig bedre i „en globaliseret verden“.

På s. 3 i forrige nr. af S&S var vi inde på skadevirkningerne ved denne udvikling mod mere engelsk, nemlig at begrebsdannelsen på dansk forsvømmes. Alligevel er argumentet med hensynet til de studerende anfægtende. Hvis universitetskandidaternes erhvervsmuligheder virkelig forringes, fordi de ikke bliver undervist på engelsk, må det tages alvorligt. Der er dog grund til at tvivle på argumentets holdbarhed.

Det er de store morgenaviser, bl.a. Politiken, som gør mest ud af navnestoffet, og især i nekrologerne er det ofte forbløffende levnedbeskrivelser, man støder på:

NN, der døde forledes i sin alders 96. år, blev født i Sønderkær som søn af et husmandspar. Som 14 årig kom han i lære som elektriker hos sin onkel i Nørre Snede, senere tog han realeksamen og studentereksamen fra kursus og læste derefter til ingeniør i København. Efter sin ansættelse i FLS kom han til Bangkok, hvor han i 20 år ledede virksomhedens fabrikker. Herefter blev han overflyttet til hovedsædet, hvor han indtrådte i ledelsen. Som 70 årig lod han sig pensionere, men fortsatte dog som medlem af flere bestyrelser. I sit otium dyrkede han sejlsport sammen med børn og børnebørn.

LL stammede fra et præstehjem i Odense og begyndte da også efter studentereksamen at læse teologi, som hun dog snart skiftede ud med juraen. Efter kandidateksamen blev hun ansat i udenrigsministeriet, hvorfra hun som ambassadesekretær blev udstationeret i Elfenbenskysten, hvor hun arbejdede i 3 år, inden hun blev forfremmet til dansk repræsentant ved FN i New York. Hun sluttede sin karriere på posten

som ambassadør i Kina. I sit otium studerede hun kunsthistorie og passede sin store have i Birkerød. Ved sin 90 års fødselsdag, som hun fejrede kort før sin død, kunne hun samle sine 5 børn og 12 børnebørn omkring sig.

Skibsreder MM overlod allerede i 1970 direktørposten i sin verdensomspændende virksomhed til sin søn Jens, men han var til det sidste et meget aktivt medlem af bestyrelsen. Ferierne tilbragte han sammen med hustruen i sommerhuset på Mallorca eller med vandreture i Sverige. MM var udlært fra sin fars maskinværksted i Ribe, men det var forretningsverdenen, der havde hans store interesse, så efter sin afgangseksamen fra Handelshøjskolen i Århus rejste han til USA, hvor han blev ansat i en international transportvirksomhed. Her traf han sin hustru, som var af norsk afstamning, og sammen vendte de tilbage til Norge, hvor de i Bergen grundlagde den fiskeeksportforretning, der blev begyndelsen til en rivende udvikling. Snart havde parret købt det første skib....

Nekrologen - en særlig genre

Nekrologer er en særlig genre, som regel kortfattet og fyldt med årstal og andre fakta; læseren må selv ane sig til det levede liv bag. Ovenstående nekrologer er naturligvis fiktive og derfor uden beviskraft, men de rammer noget, som ikke er ualmindeligt, og som må undre. Hvordan kunne de klare sig ude i verden de gamle, når de ikke havde fået undervisning på engelsk på de uddannelsessteder, hvor de gik? Mon ikke svaret er, at de havde noget andet at byde på end kommunikationsfærdighed, nemlig faglig dygtighed. Denne erhvervede de sig på deres modersmål, og det har da sikkert voldt dem kvaler i begyndelsen at klare sig på fremmede sprog, men med grundlaget i orden kunne vanskelighederne overvindes. Med undervisning på engelsk bliver de kommende kandidater sikkert dygtige til engelsk, men vil de også have noget at byde på andet end....engelsk?

Sprog & Samfund fylder 25 år

AF HENRIK MUNCK

I dette efterår er det 25 år siden, at det første nummer af Modersmål-Selskabets tidsskrift *Sprog & Samfund* udkom. Det var et 12-sidet prøvenummer redigeret af et tidsskriftsudvalg bestående af fire bestyrelsesmedlemmer med forfatteren *Per Jespersen* som redaktør. Det første rigtige nummer udkom i foråret 1983 og erstattede de hidtidige nyhedsbreve, der var udsendt siden selskabets stiftelse den 27. november 1979.

Redaktionen af de tre første årgange blev varetaget af tidligere redaktør af „Danmarksposten“ *Niels Alsted*. Fra 4. årgang i 1986 blev bladet redigeret af forfatter og journalist *Rasmus Bjørgmose* fra Fyens Stiftstidende, som først fratrådte ved udgangen af 16. årgang i 1997. Redaktionen blev herefter overtaget af den nuværende redaktør *Michael Blædel*, der i forvejen havde ansvaret for redaktionen af Selskabets årbøger.

Allerede på forsiden af det første nummer af *Sprog & Samfund* rettedes en tak til grafikereren *Erik Ellegaard Frederiksen* for den grafiske tilrettelæggelse af bladet. Lige fra Modersmål-Selskabets stiftelse viste han stor interesse for Selskabets arbejde og udførte alt grafisk bogarbejde, diplomer og andre tryksager gratis. Hans særpræg var et smukt og enkelt design, og det gjaldt også Modersmål-Selskabets logo, der prydede forsiden af *Sprog & Samfund* fra dets første nummer og lige indtil 2002, hvor bladet gik over til et moderniseret design.

Bladet har igennem alle årene haft sit nuværende format, men forlod ved moderniseringen i 2002 den 3-spaltede opsætning med løs bagkant. Målsætningen har fra begyndelsen været 4 numre om året og 16 sider pr. nummer, men dette er dog først i de senere år blevet fuldt opfyldt. Nummer 4 i 2004 var præget af Selskabets 25-års jubilæum og satte rekord med sine 52 sider. I en periode undskyldte bestyrelsen sig med, at kontingentet ikke dækkede bladudgiften, og at man derfor med et stigende medlemstal måtte reducere bladets sidetal.

Sprog & Samfund har til stadighed haft et blad-

udvalg som støtte for redaktøren, og dets sammensætning har været præget af stor stabilitet. Lige fra det første nummer i 1983 var bestyrelsesmedlemmerne *Arne J. Herman* og *Georg Søndergaard* medlemmer, og de fortsatte i bladudvalget i henholdsvis 15 og 20 år. Også selskabets nuværende formand *Bent Pedersbæk Hansen* har været medlem af bladudvalget i en årrække (1993-2004), og endelig skal *Erik Drigsdahl* nævnes for sit medlemskab fra 1998-2002, hvor han deltog aktivt i moderniseringen af bladets layout og selskabets logo.

Ved en gennembladrning af de hidtil udkomne 95 numre med deres tilsammen 1.212 sider passerer hele Modersmål-Selskabets historie revy, præget af prisuddelinger og årbogspræsentationer, men også af kronikkonkurrencer, debatter om danskundervisningen og sproget i radioen, retskrivningsreformer, kommakrig og boganmeldelser. Kritiske læserindlæg med eksempler på dårligt sprog og referater af generalforsamlinger med aktuelle kommentarer har til stadighed gjort bladet til et uundværligt bindeled mellem bestyrelsen og medlemmerne.

Dermed skulle det også være overflødigt at spørge, om *Sprog & Samfund* har en fremtid. De nuværende læsere vil næppe undvære den kvartalsvise sproglige opdatering gennem et blad med et æstetisk smukt design og et læseværdigt indhold. Hvis økonomien måtte kræve en begrænsning af distributionsomkostningerne, vil det umiddelbart være teknisk muligt at udsende bladet i dets digitaliserede form til alle interesserede indehavere af en e-mail-adresse til egen udprintning. Men en del af medlemskredsen har endnu ikke de elektroniske forudsætninger eller vil fortsat foretrække at få et rigtigt trykt og hæftet blad tilsendt.

Et kvartalsblad vil aldrig kunne være helt opdateret, og derfor arbejdes der aktuelt på at gøre hjemmesiden: www.modersmaal.dk til at vigtigt supplement til bladet gennem adgang til aktuel medlemsdialog og løbende blog-kommentarer fra bestyrelsen.

Jubilæumsønsket for Sprog & Samfund er derfor,

at man fortsætter med en videreførelse af bladet i dets nuværende form og kombinerer den med ud-

nyttelsen af hjemmesidens elektroniske fremtidsmuligheder.



Fra klister til mus

Et sprog man ikke vil synge på, er et døende sprog

AT RASMUS BJØRGMOSE

Da jeg i 1986 – på opfordring af Poul Hansen – overtog redaktionen af Sprog & Samfund, eksisterede internettet ikke. E-post, som det rettelig bør hedde på dansk, var

derfor også et ukendt begreb. Jeg lyttede høfligt, da Niels Alsted forklarede mig hvordan han med saks og lim klistrede bladet sammen – hvorefter jeg naturligvis rejste hjem og lavede et layout som jeg var vant til fra avisen. Gennem elve år havde jeg bl.a. som redaktionssekretær designet forsider på Fyns Tidende, så det var naturligt for mig at slå de to arbejds gange sammen til én.

Men det var stadig maskinskrevne manuskripter med satsproduktionen overladt til trykkeriet, og det var kostbart. For at spare ville bestyrelsen gerne nøjes med tre numre om året, men så ville det kongelige danske postvæsen (som det endnu var dengang) ikke anerkende det som portostøttet tidskrift. Det krævede fire numre, ét hvert kvartal, og løsningen blev da det ene af numrene som rent meddelelsesblad på fire sider!

– I mellemtiden er der sket en revolution på området, og også jeg kæler daglig for min mus (som ikke er firbenet, men kører på en slags rollator), når jeg bl.a. redigerer det elektroniske tidsskrift Mægler Nyt – i øvrigt et af de første af slagsen. Det krævede en del forhandling med Det Kgl. Bibliotek at få anerkendt begrebet „e-mail tidsskrift“, men i den lille organisation som jeg er redaktør for, sparer vi nu et sted mellem 35.000 og 40.000 kr. om året i porto – måske til overvejelse for S&S?

„Lyset“

Opmærksomme læsere fra dengang vil have bemærket en tegning, som jeg brugte næsten som et logo, eller vartegn, for S&S. Det var en hånd, som varsomt skærmer flammen på et lys, og det hedder simpelthen „Sproget“.

Tegningen var genbrug fra avisen og skyldtes min kollega, den alt for tidligt afdøde Kai C., som storindet stillede sin fabulerende kunst til rådighed og i flere tilfælde direkte og uden honorar tegnede til Sprog & Samfund.

Ja, lad os se det som et symbol på at vi skal værne om vort sprog. Således hører jeg faktisk aldrig andet i radioen end nyhedsudsendelserne, for jeg gider ikke bliver kværnet halvdøv af Danmarks Radios AAS-udsendelser (AAS = Amerikansk Alt Sammen).

Gennem en menneskealder skrev jeg i Fyns Tidende og Fyens Stiftstidende serien „Godt ord igen“. Det blev til 956 artikler om sproget, og i en af dem skrev jeg: Et sprog som man ikke mere vil synge på, er et døende sprog.

Poul Hansen, der også var koncertsanger, ville have nikket bifaldende til denne hårde påstand. Men tænk over det. Hvad nytter en kanon(!), hvis man ikke har noget at putte i den!

– Nå, det er måske mig der ikke er for skarp (det betyder vist skrap – al magt til de ordblinde), men vi må vel vænne os til at et udtryk som „meget“ er alt for svagt (hør blot tv’s vejrunderholdningsprogrammer, hvoraf det ene endda sendes her fra min hjemby). Nu hedder det „rigtig rigtig“, hvis det da ikke er „rigtig rigtig – rigtig rigtig“ ud(e)mærket!

Men det er dog stadig på en slags dansk.

Dansk talesprog fra 1500-tallet

AF GEORG SØNDERGAARD

Umiddelbart skulle man ikke tro at dette eksempel er næsten 500 år gammelt. Den moderne danske retskrivning gør det jo lettere for os at læse, men bortset fra retskrivningen er gengivelsen korrekt. Teksten finder vi i biskop Peder Palladius' *Visitatsbog* fra 1550.

„Jens, jeg har hørt, at du nu vil gifte dig, at du vil have den og den mands datter. Vil du virkelig have den bredmundede pige? Den langnæsedede djævel? Jeg begriber ikke hvad det er for tanker du nu har fået!“

Så begynder den taske at snøfte og græde; du har jo for længst lovet mig, at du vil blive ved med at bole med mig, ty, hy, hy.“

Palladius rejste fra sogn til sogn på Sjælland og belærte befolkningen om den nye tro og om god opførsel i almindelighed, noget der i høj grad var sprogligt relevant. *Visitatsbogen* er en guldgrube for den der vil have et indblik i dagligdagens sprog i 1500 tallet.

Vi ved jo at langt de fleste af verdens sprog udelukkende eksisterer i en talt form uden nogen skriftlig repræsentation. Men mange steder i verden (Kina, Mesopotamien, Ægypten) har man lært sig at overføre det sproglige indhold til tegn på papir, lertavler, sten el. lign. Disse ændringer er sket over tusinder af år uafhængigt af hinanden. Vi kender indholdet af adskillige af disse ældgamle skrifter. Men hvordan de gamle sprog har *lydt*, *hvad* man gik rundt og sagde til hinanden, og *hvordan* man sagde det, det aner vi ikke.

Fra Danmark har vi jo sproglige mindesmærker

Præfation.

I gode Gristne, som bygge og boe udi
 Dognann, gionning, eller kindligan til
 hander, at von Maadige Gionn Kongelæst:
 faar indstelt mig for omkring Dillands Land,
 at forfarer udi alle Dognen Byer, om nu Gristen
 Alminn faar sinne witten for til Dials Dalgfad, som
 det sig bor, om der witten Dier. Dik end Maagt fol-
 des efter. Gionn Maadig Ordinant, og forladt
 Alminn faar og lampen sig drøfter udi alle
 Maad. Da nu jeg og ha bedømmen udi Iffu
 Maad at forfarer det samme for for, derfor
 vil jeg først lade forer for mit Befalinge born,
 og forer og ha hander med forer efter som mit for-
 bode indstet. Bedømmen for kindligan og gionn
 at I blionn Maalange tilfommenn, altsid at min for-
 sigfad gionn sig eller faa, at jeg land komer til forer
 forer der igionn, ja eller forer bode alle forer forer
 In der, forned jeg faar ha drøgt Dillands Land
 igionn, at I derfor forer og maade det, der I
 vil forer forer, forfarer bode at I forer eller det

Inledning til Peder Palladius' Visitatsbog (1550), i en fuldstændig afskrift, det såkaldte Kristiania manuskript. På den måde havde visitatsbogen eksisteret i 300 år, indtil manuskriptet i 1866 blev fundet på Det Kongelige Bibliotek og kort tid efter udgivet.

som går tilbage til århundrederne før vikingetiden. Vi ser dem i vore ældste navne, primært stednavne. Senere får vi egentlige tekster, runeindskrifter og efter endnu nogle hundrede år længere lovtækster og bibeloversættelser.

Tale og skrift er et emne vi vil vende tilbage til igen og igen. Når det er aktuelt her, skyldes det *Visitatsbogens* enestående karakter. Den burde jo også rettelig have været omtalt i afsnittet om det

danske sprog i reformationstiden. Som Skautrup siger: „Vi har lykkeligvis bevaret, om end kun i afskrift, et enestående dokument og eksempel på folkelig talekunst hos en førende reformator: Palladius' visitatsbog“. (Det Danske Sprogs Historie I s.206) Det er det nærmeste vi kommer på dansk talesprog i 1500-tallet. Derfor fortjener det særlig opmærksomhed. Visitatsbogen er ikke skrevet med henblik på publikation. Det er Palladius' noter til eget brug. Derfor har han ikke selv publiceret det. I flere hundrede år har manuskriptet levet sit eget skjulte liv i afskrifter, indtil det i 1866 blev fundet på det Kongelige Bibliotek.

Palladius var Sjællands første lutherske biskop eller *superintendent* som man kaldte det. Han havde studeret seks år i Wittenberg og havde i 1537 erhvervet den teologiske doktorgrad, en lejlighed hvor både Luther og Melancthon har deltaget. Samme år vendte han tilbage til Danmark og blev straks af Chr. III udnævnt til at være den der skulle forestå opbygningen, en luthersk kirke i Danmark. Denne opgave løste han gennem forelæsninger, trykte skrifter og personlige kontakter.

I årene 1538-43 besøgte Palladius personligt alle Sjællands 390 kirker og deres præster. I *En Visitats Bog* kendt i fuld afskrift siden 1866 beskriver han kirkernes indretning og brug, gejstliges arbejde, gudstjenesten, fattigforsorg, ægteskabssager og andet som han foredrog for det sjællandske bondefolk. Alt er fremstillet enkelt, veloplagt, pædagogisk, krydret med anekdoter og oplevelser fra rejserne. Det er en uvurderlig kilde til viden om samtidens danske kirke- og kulturhistorie.

Hans evne til at bruge sproget er legendarisk. Denne evne til at tale jævnt og klart præger også de mange skrifter fra tiden før og efter 1540. Det gælder sætningsbygningen, det gælder ordvalget, det gælder den stilistiske holdning der ligger i Palladius' personlige henvendelse „når *du* est drukken“. Det fremgår tydeligt af eksemplet:

„Når I kommer tilsammen og skulle drikke en skål øl over eders tørst med hverandre, da bagtal ingen. Lad hver være god for sig, sid ikke og regn op fra den ene byende til den anden, som de ugudelige gør ...

Bagtal ingen. Sid hellere og syng en god vise tilsammen, og når du est glad, så gak hjem med din hustru og lad hende få en god aften, når du har haft en god dag. Spild ikke din bærmæ på hende, sæt hende ikke i rette, når du est drukken og fuld, det gør ingen danne-mand. Haver hun brudt dig noget imod, hvorfor du jo vil undervise hende, da gør det, når I er lige (*dvs. under lige vilkår*), om morgenen tilsammen i sengen, eller når I er både (*dvs. begge*) fastende og ædru, og lad endda ingen høre derpå, om du kan undvære (*dvs. undgå*) det, på det, at du skalt ikke selv komme din hustru i vanry. Tag hende med gode, spagfærdige ord: Kære hustru, det og det haver jeg hørt om dig, så og så bærer du dig ad i det og det stykke. Jeg vil ikke have sådant mere. Jeg varer dig ad tilforn (*dvs. på forhånd*), gør det ikke tiere, ellers skal jeg tage dig til mistykke, det må du forlade dig til. Mærk, at jeg har sagt dig det.“

Efter en redegørelse for sin rolle i kirkelig sammenhæng afslutter Palladius Visitatsbogen med en opfordring til tilhørerne:

„Bed nu et Fadervor for den fattige mand i Farendløse, som er besat, og for den fattige pige i Gentoft, for den sognedegn i Ferslev, som ligger på sygelejet og for jer selv, at I må forstå og huske alt det, som I har hørt her i dag, og fremfor alt: bed for vedvarende fred, og for at vi må udnytte freden rigtigt. Sig nu alle af hjertet: *Fader vor osv.*

Nu befaler jeg jer så allesammen til vor herre Jesus. God nat kære børnlille. Gud bevare jer alle i sin nåde, amen.“

Standarddialektens muntre møde med det regionaldanske

AF HENRIK MUNCK



Bestyrelsesmedlemmer og medarrangører Ingrid Carlsen og Claus Tilling sagde tak til formanden for Vendsyssel Gildet, Kristian Jensen.

Der er langt fra Vendsyssel til København både sprogligt og geografisk, men i begyndelsen af august vovede en busfuld vendelboer sig ud på den lange rejse til landets hovedstad. Wejelboerne havde på forhånd bedt Modersmål-Selskabet sørge for, at de her fik lejlighed til at møde nogle tjøbenhavnere. Nu er det så heldigt, at der i Selskabets bestyrelse findes repræsentanter for både vendelbomål og københavnsk, så den 4. august kunne de stille op til en munter sproglig kappestrid ved den arrangerede dialektaften.

Ingrid Carlsen er født i Flauenskjold i Østvendssyssel og har siden 1975 boet på Sjælland, men bruger sit vendelbo-modersmål, når hun er på besøg i sin hjemstavn eller møder andre vendelboer, der vil kendes ved deres dialekt. Claus Tilling er født og opvokset i København, og bortset fra afstikkere som CF'er i Haderslev og gæstelærer ved Frederikshavn Gymnasium har han tilbragt hele sit liv i hovedstaden. Han taler med en accent, der er en blanding af rigsdansk og københavnsk – af sprogforskere kaldet standarddialekten. Som cand.mag. i dansk og retorik og som seminarielektor i en menneskealder har han ikke mindst gennem sine elever kunnet følge sprogets udvikling på nærmeste hold.

Modersmål-Selskabet har i sin formålsparagraf

forpligtet sig til at udvise respekt for dialekterne. Det blev understreget, da Selskabet i 1997 gav Modersmål-Prisen til den kendte vendelbo og sanger Niels Hausgaard, der har formidlet sprogmelodien i vendelbomålet og dermed opfordret til at bruge dialekterne. I 2002 havde årbogen den udfordrende titel: *Dialekterne – sidste udkald?*, og den er stadig en aktuell håndbog i dialekter med gennemgang af dialekternes historie, kortlægning af deres udbredelse og forskning samt eksempler på de enkelte dialekter og deres foreninger.

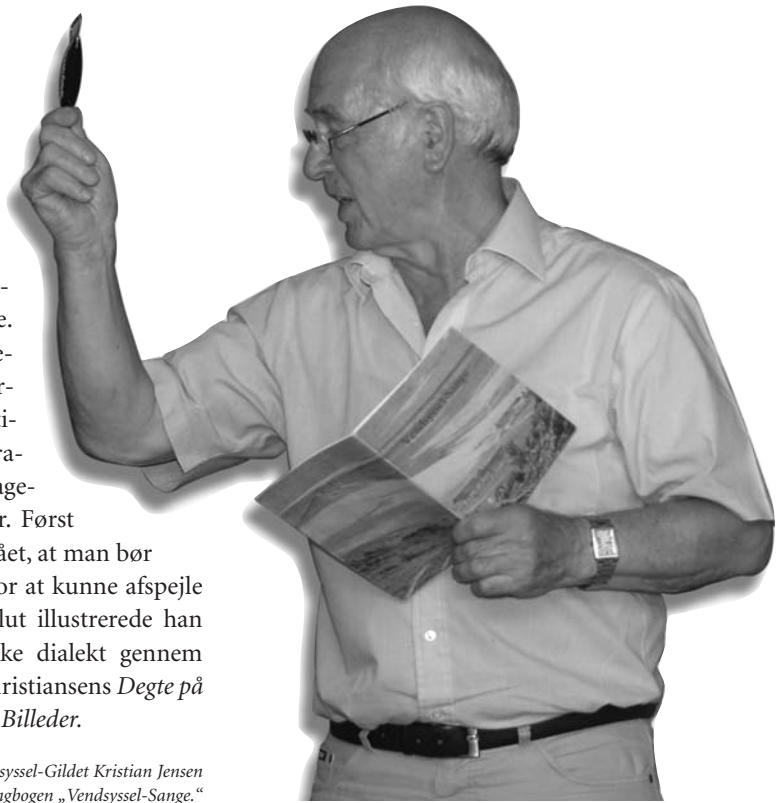
Blandt disse foreninger er *Vendsyssel-Gildet*, der den 3. november kan fejre sit 25-års jubilæum som foreningen til bevarelse af vendelbomålet. Allerede i 1983 udgav den sin egen sangbog med *Vendsyssel-Sange*, og dens over 600 medlemmer indbydes til kulturelle sammenkomster omkring vendelbomålet, herunder udflugter – som nu jubilæumsudflugten til København, hvor man mødtes med medlemmer af Modersmål-Selskabet til fællesspisning og fællessange.

Ingrid Carlsen, der i 2002 var blandt bidragyderne til årbogen om dialekterne, underholdt på vendelbomål med mange eksempler på forholdet mellem vendelboer og københavnere. Københavnerne taler først og tænker bagefter, mens vendelboerne tænker først og taler måske bagefter. En forklaring på, at københavnere snakker mere end jyder, er måske, at jyden *kan* åbne munden, mens københavneren ikke kan *lukke* den. Men også udtryksformerne varierer: Mens københavneren er alvorligt syg, er vendelboen „møj lett rask!“ Og mens dialekten fik frit løb, fik de tilstedeværende københavnere, der ikke længere kunne følge med, udleveret en seddel med de trøstens ord: *Den, der kan, skal ikke tro han er mere end den, der ikke kan, for den der ikke kan, kan noget, den der kan ikke kan.*

Claus Tilling benyttede lejligheden til kort at fortælle om dialekternes udvikling, hvor københavnsk som det talte sprog i hovedstaden blev anset for det

korrekte og betegnet som rigsdansk, mens de dialekttalende blev lukket ude og opfattet som komiske og primitive. Den kendsgerning, at de færreste nu bor på landet, og at flertallet af børnene prægnes af institutionernes personale, har bidraget til dialekternes stærke tilbagegang gennem de seneste årtier. Først sent har medier og skoler forstået, at man bør søge at bevare sprogforskelle for at kunne afspejle sprogets mangfoldighed. Til slut illustrerede han den blomstrende københavnske dialekt gennem eksempler hentet fra Gustav Christiansens *Degte på dæns*g og Dan Turélls *Vangede Billeder*.

Formanden for Vendsyssel-Gildet Kristian Jensen dirigerede fra sangbogen „Vendsyssel-Sange.“



Werdelins øre for sprog

Modersmål-Prisen 2007 til Nikoline Werdelin

Siden 1984 har Nikoline Werdelin tegnet danskerne et sprogligt tids- og Danmarksbillede. I sine striber i Politiken, i Alt for damerne og senest i sine skuespil snapper hun sproget i flugten, fanger det i øjeblikksbilleder: Jo, det er sådan, vi taler, det er sådan vi bruger modersmålet i det daglige, ikke altid lige klart og korrekt, ofte det modsatte, ja ofte grimt, for vi siger også grimme ting til hinanden. Werdelin spænder over hele registret fra det rørende poetiske over det ubehjælpssomme til de fæleste skældsord. Der er ikke noget særskilt mærkværdigt ved den måde, hendes personer taler på, men typerne er knusende realis-

tisk afmalede med meget enkle virkemidler, som oftest kun fire tegninger, et par replikker og en pointe. Tegning og sprog er uløseligt forbundne, og læseren møder alle samfundsklasser og mennesketyper, rige, fattige, unge, gamle, kunstnere, pressefolk – alle ramt med det sprog, de nu har. Satiren kan være besk, men over det alt sammen hviler forfatterens forsonende humor; læseren griner ikke af personerne, men ler eller smiler med dem og forstår derved både dem og sig selv bedre.

Vort modersmåls klang er ikke altid lige mild; det har Werdelin troligt og fintmærkende aftegnet gennem de mange år, og derved har hun gjort modersmålet en stor tjeneste, som hun skal have tak for.

BENT PEDERSBÆK HANSEN



Dansk default – dansk daily

AF JØRGEN CHRISTIAN WIND NIELSEN

Med den sprogpoltiske debat i Folketinget i januar måned og det tværpoltiske debatmøde den 1. februar med Modersmål-Selskabet og Forbundet Kommunikation og Sprog som arrangører var der lagt op til en spændende offentlig debat om det der optager os alle, sproget og sprogene i samfundet.

I april måned nedsatte Kulturministeren en arbejdsgruppe, desværre uden repræsentation fra Modersmål-Selskabet. Den 16. maj holdt Folketingets Kulturudvalg en høring om dansk sprog, der desværre var lukket for offentligheden. Dog var Claus Tilling, bestyrelsesmedlem i Modersmål-Selskabet og Selskabets repræsentant i Dansk Sprognævn, inviteret til at holde et oplæg. Som det kom til udtryk på høringen er meningene delte. Fra ønsket om en dansk sproglov, der har til formål at styrke dansk og svække anvendelsen af andre sprog i samfundet, til ønsket om at styrke anvendelsen af engelsk på universiteterne.

Tilsyneladende har arbejdsgruppen nu valgt en strategi der bedst beskrives med ordsproget „Tale er sølv, tavshed er guld“. Nogen folkelig debat bliver der tilsyneladende ikke lagt op til. En søgning på hjemmesiderne fra Dansk Sprognævn, Det Danske Sprog- og Litteraturselskab, Folketinget og Kulturministeriet giver ingen nye oplysninger om udvalgets arbejde, og en søgning på sprogudvalg på Google giver kun 235 hits, alle tilbage fra foråret.

Sproget tilhører folket, og uden et folkeligt engagement og en offentlig interesse er det svært at forestille sig, at der skulle brede sig en erkendelse af nødvendigheden af at pleje det danske sprog – især blandt de yngre medborgere.

Det vil gøre ondt værre, hvis der med et nyt sprogpoltisk udspil lægges op til en gentagelse af majonæsekrigen fra 80'erne, af kommakrigen fra 90'erne og den sprogpoltiske redegørelse fra 2003 – sprogpoltiske markeringer, der følges til dørs halvhjertet.

Heldigvis er der i andre kredse en gryende erkendelse på vej om, at det i den sprogpoltiske debat ikke er tilstrækkeligt at fokusere på en parallel-sproglighed mellem dansk og engelsk. En styrkelse af dansk og engelsk risikerer at svække Danmarks kulturelle udsyn og erhvervsmæssige muligheder. Nogle folkeskoler har fået tilladelse til at eksperimentere med engelsk før 3. klasse, nogle politikere foreslår i ramme alvor engelsk i børnehaven, alt imens tysk, fransk og andre store europæiske sprog er nødlidende i uddannelsessystemet og i samfundet. Dagbladet Information skriver, at 35 gymnasier tilbød latin på højniveau før gymnasiereformen, i dag kun et eneste. Sproglige og kulturelle ressourcer der bringes til landet i forbindelse med indvandringen – hvor konfliktfyldt det end måtte være – hældes ud med badevandet. Netop hjemkommet fra et ophold i Australien – et engelsksproget samfund – er det interessant at bevidne, hvor målbevidst der satses på andre sprog: Mandarinkinesisk, japansk, koreansk og i nogen grad tysk.

I forbindelse med Handelshøjskolen i Københavns (CBS) 90 års jubilæum holdes den 5. december en konference om sprogpoltiske udfordringer for Danmark: Hvordan kan de sprogpoltiske forskningsresultater udmøntes, hvordan kan fler-sprogethed styrkes?

Modersmål-Selskabet hilser initiativet velkomment og opfordrer sprogudvalget i regi af Kulturministeriet til at involvere den interesserede offentlighed i udarbejdelsen af de sprogpoltiske oplæg – *inden* de afleveres til Kulturministeren. Modersmål-Selskabet hjælper gerne til.

Default er det resultat der fremkommer, når man ikke gør noget – Dansk daily er Københavns mode-uges officielle avis.

Jørgen Christian Wind Nielsen repræsenterede Selskabet på Store Bogdag på Hald Hovedgaard lørdag den 11. august og distribuerede dets publikationer.

Hvad er en encyklopædi?

AF LORÁND-LEVENTE PÁLFI & SPIROS DIVARIS VESTERDAHL

Hvad er en encyklopædi? At en bog i sin titel indeholder ordet encyklopædi behøver ikke at betyde, at den vitterligt er en encyklopædi. Forlagsverdenen og bogmarkedet virker ofte efter egne love, hvor markedskræfter vejer tungere end videnskab og faglig tradition.

Ordet encyklopædi kommer af det oldgræske *enklyios paideia* og betyder „kredsformet belæring“, hvorved skal forstås en fremstilling af hele den samlede kreds af viden på alle områder. Men betegnelsen knyttes historisk ofte til den store franske encyklopædi (*Encyclopédie ou Dictionnaire raisonné des sciences...*) fra midten af 1700-tallet, om end såvel ordet som det, det betegner, kan føres meget længere tilbage i tiden.

Værker, der i en sammenhængende fremstilling søger at samle og sammenfatte hele den menneskelige viden, har været kendt siden oldtiden. Men de antikke encyklopædier er noget anderledes end dem, vi kender fra nyere tid.

Der findes forskellige traditioner for encyklopædi-skrivning. Disse kan opdeles såvel tidligt (fx i den antikke, den middelalderlige og den nyere tid) som stedligt (fx i Vesten, Østen og Mellemøsten) eller på anden vis (fx den kristne, den islamiske osv.). Det eneste danske værk, som med en vis ret kan kaldes en encyklopædi, er Salmonsens Konversationsleksikon i 26 bind (1915-1930).

„Livstegn“ er ikke nogen encyklopædi. Den sammenhængende fremstillingsmåde mangler, og der er ikke tilstræbt nogen udtømmende behandling af genstandsområdet. Den førnævnte „kredsformede“ belæring betyder netop, at den givne viden ikke spredes ud i en uoverskuelig mængde af korte artikler men samles i lange sammenhængende fremstillinger netop med det mål for øje at skabe sammenhæng. For mange indlægs vedkommende er beskrivelsen så kortfattet, at den end ikke tilnærmelsesvis giver noget helhedsbillede. Således kan man læse en interessant artikel, og inden man for alvor kommer i dybden, afsluttes den (se fx artik-

lerne Rum og Sygdomsforståelse). Nogle vil måske mene, at artiklerne næppe kan betegnes som korte, siden de som regel fylder flere sider. Til sammenligning er sprog- og ordbogsmanden Verner Dahlerups artikel om det danske sprog i Salmonsens Konversationsleksikon så lang, at den siden også er udkommet som en lille bog. For slet ikke at tale om de i sandhed store encyklopædier – som fx den kinesiske Yung Lo Ta Tien, der fylder over 11.000 bind.

„Livstegn“ er et leksikon, der henvender sig til alle, som interesserer sig for (relationer mellem) sprog og betydning, symbol- og tegntydning, og det giver et udmærket indblik i, hvor mange forskellige fagområder semiotikken finder anvendelse i. Af intet mindre end 49 forskere føres læseren ind i semiotikkens og semantikkens begrebsverden. Der tages hensyn til såvel gammelt (fx emner som russisk formalisme eller kunst) som nyt (fx emner som computervidenskab, kunstig intelligens og økosemiotik).

Det er prisværdigt, at forfatterne vil vise, at faget formår at stå for utraditionel tænkning, men om det lykkes bogen at give en tilstandsmelding for faget kan ikke afgøres i nærværende korte anmeldelse. Vi savner i hvert fald en artikel om begreber. Det kunne også have været interessant med en artikel om forholdet mellem sprogrigdom og symboler; om hvorvidt symboler fjerner muligheden for et rigere sprog, når man kan læse tegn og handle uden at bruge sprog, som det er tilfældet i fx nogle IT-mæssige sammenhænge.

„Livstegn“ er dog utvivlsomt et fagligt pålideligt værk og et aldeles brugbart og rosværdigt tiltag! Men det er som sagt ikke nogen encyklopædi.

Torkild Thellefsen og Bent Sørensen (red.): Livstegn. Encyklopædi semiotik.dk. København: Haase & Søn 2007. 368 sider. Ill. DKK 350,00.

Ordspil og talemåder som sprogets krydderi

AF HENRIK MUNCK

Hvis vi prøver at analysere det sprog, som vi dagligt bruger, vil vi opdage, at det indeholder en række faste vendinger, formuleringer, ordsprog og talemåder, som de fleste kender betydningen af, men i virkeligheden ikke véd, hvorfra de kommer, eller hvordan de er opstået. Vi får det ind med modernælken (!), mens andre, der skal lære sproget som nyt, vil stå med håret i postkassen (!), hvis de tager de enkelte ord for pålydende.

De mange spørgsmål til Dansk Sprognævn, sprogminuttet i radioen og mange avisers tilbagevendende sproghjørne vidner om en levende interesse for at vide mere om ordenes oprindelse og betydning. Som eksempel kan nævnes rubrikken Religion i sproget, der igennem flere år har været bragt i Kristeligt Dagblad. Kulturforskeren Johannes Nørregaard Rasmussen har her taget læserne med på en lystvandring i sproget og vist den tætte sammenhæng mellem sprog og religion.

De korte essays er nu sorteret efter temaer og samlet i en lille bog, hvor de kan læses i udpluk efter behov.

I 1980'erne begyndte Allan Røder som nybagt sproglærer at lede efter talemåder, og da han opdagede, at det var et lidt forsømt område, begyndte han selv at samle på de spændende og farverige anvendelser i danske tekster. I 1998 udgav han resultatet i form af et opslagsværk på 618 sider alfabetiseret efter første navneord eller egennavn. Foruden betydningen af den enkelte talemåde citeres eksempler på dens anvendelse i nyere litteratur, ligesom der oplyses om stilleje og oprindelse.

Som eksempel kan nævnes: At sætte sit lys under

en skæppe. Talemådens betydning: „at være beskednen, ikke at vise sine evner“ kendes af de fleste, men de færreste véd, hvad en skæppe er (en håndskovl i træ, som måler 1/8 tønne eller 17,39 liter, og som blev anvendt i bondesamfundet og først afskaffet som officielt mål i 1907). I Bjergprædikenen i Matthæusevangeliet, kapitel 5, vers 15, siger Jesus: „Man tænder heller ikke et lys og sætter det under en skæppe, men i en stage, så det lyser for alle i huset“. Udtrykkets stilleje er skriftsprog med oprindelse i det 19. århundrede.

Ordspil og talemåder er med til at krydre sproget og gøre det levende. Johannes Nørregaard Rasmussen påviser, hvordan sproget og kristendommen hører til de betydeligste fundamentet i den danske kulturarv og stadig spiller en betydelig rolle i moderne sprogbrug. Samtidig viser Allan Røder, hvordan talemådernes billedsprog er præget af det samfund, som de er opstået af, fra landbrug (tærsk langhalm) via søfart (rebe sejl) til trafik (se i bakspejl) og sport (komme på banen).

Når netop disse to bøger omtales her, skyldes det, at de begge allerede er kommet i flere oplag som bevis for deres efterspørgsel blandt sproginteresserede, og at de aktuelt hver kan erhverves for den overkommelige pris på 49 kr. med samtidig anbefaling til mange timers hyggelig selskab og brug.

Johannes Nørregaard Frandsen: Religion i sproget. 144 sider. 49 kr. Kristeligt Dagblads Forlag.
Allan Røder: Danske talemåder. 616 sider. 49 kr. Gads Forlag.

Når der er grund til at glæde sig over sproget, sprogene i verden og sprogene her i landet, skyldes det jo netop, at de kan mere end overføre informationer og manipulere med virkeligheden. De kan fortælle, hvem vi har med at gøre, hvor de stammer fra, hvad de har lært, hvordan de har det her og nu, og om de er til at stole på. Det er i det hele taget et voveligt foretagende at skrive til andre og navnlig åbne munden og tale til dem. Man fortæller altid mere, end man tror og vil.

Jørn Lund i kronik i Politiken den 11. august 2007.

SPROGLIG DOVENSKAB ... eller?!?!?

AF DORTHE FALCK

At dansk er et svært sprog at lære, ved alle, der, med mere eller mindre held, har forsøgt det. Som mangeårig voksenunderviser indenfor indvandrerundervisning har undertegnede haft det tæt inde på livet. Vores danske grammatik er svær, ikke mindst pga. de mange undtagelser fra reglerne; udtalen er svær, men særligt ét område volder vanskeligheder: *præpositionerne*, da der stort set ingen regler er for brugen af disse. Rådet, vi derfor gav vores kursister, var: gå ud og lyt jer til, hvordan danskerne bruger op, ned, til, på osv.

Dette råd ville jeg *aldrig* give i dag, hvor brugen af præpositioner for (alt for) mange etniske danskeres vedkommende virker totalt vilkårlig. Det roder ganske enkelt. Igennem et års tid har jeg jævnligt noteret, hvad jeg har hørt i medierne af forkert sprogbrug med hovedvægten på præpositionerne; men i nedenstående vil man også kunne læse eksempler på andre forkerte måder at udtrykke sig på; udtryk, der tilsyneladende bliver mere og mere „rigtige“ jo oftere de siges/høres! Det er blevet til ganske mange „uhyrligheder“ og noget af det mest rystende er, at en meget stor del af „leverandørerne“ er politikere og journalister. Meget à propos har man i den senere tid talt om, hvor intolerante vi etniske danskere er med hensyn til fremmede accenter og sprogbrug. Hvad med at feje for egen dør? Nedenstående taler sit eget tydelige sprog om, hvor slemt det står til.

For 40-50 år siden (påstand!), mener jeg, stort set, vi alle, uanset uddannelse/dannelse, anvendte præpositionerne korrekt. Hvordan lærte vi det? Jo, vi lærte det netop ved at høre det, ved at få det terpet i skolen og ved – meget vigtigt – at blive rettet, når vi sagde noget forkert. Desværre tror jeg, det er udtryk for en eller anden form for *sproglig dovenskab* (læs: manglende sproglig bevidsthed), når man i dag, tilsyneladende helt vilkårligt, vælger forkerte præpositioner, blander diverse udtryk sammen, bruger forkerte bøjninger m.m. At en vis indflydelse fra engelsk også har en finger med i spillet, kan man nok ikke se bort fra; men større fokus på sproget, ikke mindst præpositionerne, disse tilsyneladende små og ubetydelige ord, mener jeg er altafgørende for, at vi kan komme på sporet igen. Det kræver dog en meget bevidst sprogpolitik, som må og skal implementeres helt fra starten.

P.S. Følgende udtryk, som kun udgør en *lille* del af de udtryk, jeg har registreret, er desværre ikke „enlige svaler“; men udtryk, der hele tiden flyger omkring os i såvel tale som skrift.

1. Forkert brug af præpositioner
2. Udeladelser
3. Helgarderinger
4. Pleonasmer/tautologier
5. Sammenblandinger af udtryk, forkerte bøjninger m.m.

1. Forkert brug af præpositioner

- hvor stor interessen er **med** (for) dette (af) eleverne
- tager skarpt afstand **til** (fra) truslerne
- man har bestemt ikke haft styr **over** (på) finanserne
- Er der noget, der tyder på, **om** (at) det har præget valgkampen?
- Holde sulten **for** (fra) døren
- bange for at få forringet undervisningen **til**
- I dag har vi fuld gang **med** (i) reformerne
- Jeg var ikke helt klar **på** (til) at yde en indsats
- at interessere sig **om** (for) ...
- Det tror jeg, han bliver presset **på** (til) at gøre
- gang **efter** (på) gang

- planen retter sig direkte **på** (mod)
- være forpligtet **på** (til)
- **hos** danskernes bevidsthed
- Det nederlag sad virkeligt dybt **på** (i) os
- hvis der er nogen, der mener, jeg har talent **på** (for) dette
- mit kammeratskab **til** (med) ...
- vi lider **af** (under) pladsmangel
- ikke nogen undskyldning **på** (for) dét
- reageret meget skarpt **overfor** (på) dette
- der er en stemning **til** (for), at ...
- lægge begrænsninger **i** (på) forbruget
- at det er den danske stat, der skal tage hånd **og** (i) hanke **om** (med) ...

2. Udeladelser

- vi startede bare **(med)** at lave
- det stiller krav **(om)**, at vi ...
- Vi vil opfordre dem **(til)** at ...
- så har man vished **(for)**, hvad der blive dækket
- Hvad kan forklaringen være **(på)**, at ...
- Jeg har undret mig længe **(over)**, at ...
- trænge igennem med budskabet **(om)**, at ...
- det afhænger jo meget **(af)**, om ...
- vi vil opfordre dem **(til)** at ...
- man havde ikke erfaringen **(med)**, hvordan ...
- så jeg er slet ikke i tvivl **(om)**, at Danmark vinder
- derfor holder vi udvig **(med)**, hvad der sker
- vi undrer os **(over)**, at ...
- hvis ikke du kan følge op **(på)**, om det virker

3. Helgarderinger

(hellere én præp. for meget end én for lidt)

- pointerede **(om)**
- ende **(op)** med
- kommentere **(på)**
- havde den sjældne evne **(til)** at kunne
- sondre **(på)**
- hvem du omgås **(med)** på holdet
- har svaret Folketinget **(om)**, at ...
- jeg har på fornemmelsen **(af)** at ...

4. Pleonasmer/tautologier

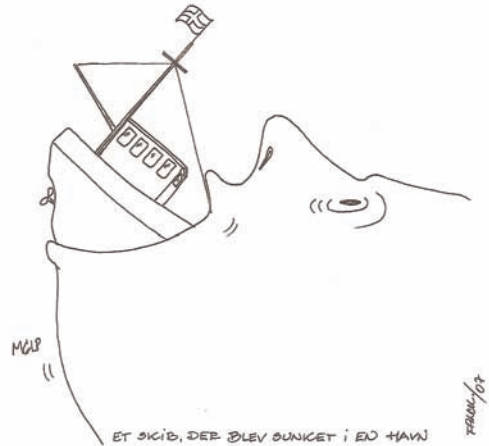
(pleonasmer: overflod, flere overflødige ord, fx: "Jeg plejer sædvanligvis at ..") (tautologier: dobbeltkonfekt, fx: "bakke baglæns")

- blokere en blokade
- så det vil jeg råde folk fra at lade være med
- han fordyber sig i dybden
- som sagt, som jeg sagde før
- underskrevet skriftligt
- skal til igen at genåbne
- har gjort det mere sikrere
- tilknyttet til

5. Sammenblandinger af udtryk, forkerte bøjninger m.m.

- et skib, der blev sunket **(sænket)** i en havn
- Det er noget af dét, I ligger **(lægger)** for had

- ligger til grundlag for (ligger til grund for/er grundlaget for ...)
- bliver de tvunget til at konfrontere spørgsmålet (... at konfrontere sig med ...)
- dét, der også nogen, der gør mere (...heller ingen, der gør mere)
- enten...og (enten ... eller)
- hverken...og (hverken ... eller)
- på en helt ny måde end ... (på en helt ny måde/ på en helt anden måde end ...)
- Det er respekt for, at han turde... (Jeg har/der er respekt ...)
- Han var på velgørende besøg (velgøreheds besøg)



Alles modersmål, ikke kun ens eget

AF DANIEL JAKOBSEN

Hermed følger den danske oversættelse af beskrivelsen af det tv-apparat Bent Pedersbæk Hansen(BPH) i S&S nr. 25 overvejer at købe: „32 tommer højdefinitionsfladfilmsyn * MYRICA VQ321T * Flydende krystalskærmstyndfilmstransistorskærm * Højdefinitionsklart – forberedt til højdefinitions fjernsynssignal * Responstid: 8 tusindedelssekunder * Oplosning: 1366 x 768 * Tilslut og kom i gang * Skjulte højtalere: 2 x 7 watt * 1 x HDMI – 1 x digital visuel grænseflade * Tvillingefafstemningsapparat * Inkl. bordstander og ekskl. vægbeslag“

Lad os med det samme blive enige om at forståelsen af ovenstående har absolut ingenting med modersmål at gøre. Og hvis man tror at forlægget havde givet nogen som helst mening for den almene englænder, så kan man tro om. De fleste af de sproglige vederstyggeligheder er tekniske betegnelser som danskere og englændere er lige gode til ikke at forstå.

Det er rigtigt at *PIN-kode* kommer fra engelsk. *PIN* er en forkortelse for *Personal Identification Number*, og den danske oversættelse lyder *Personligt identifikationsnummer*. Et godt bud på en forkortelse for den danske oversættelse ville være *PIN*.

Personligt har jeg svært ved at se forskellen mellem den forfærdelige anglicisme *PIN-kode* og det fuldkomment danske *PIN-kode*. Derudover synes jeg at ordet *PIN-kode* er mindst lige så gennemskueligt som det vældigt danske *CPR-nummer*.

Ordet *benzinpumpe* bliver i artiklen givet som et eksempel på et ord der for danskere er lige til at forstå. Mon ikke der var en sprogrøtter eller to der i sin tid protesterede mod det uforståelige ord *benzin* frem for det mere gennemskuelige *brændsel*? Eller mod *cylinder* frem for *tromle*?

Og heri ligger min egentlige kritik. For hvis modersmål er det egentlig BPH slår til lyd for? Det er i hvert fald ikke mit, for jeg synes ordet *browser* er et fremragende ord.

Man skal passe på ikke at lade sig afgrænse af sin egen horisont når man kritiserer andres sprogbrug. Ellers vil man bare risikere at ens kritik bliver opfattet som skinger, forstokket og konservativ, uden at den nødvendigvis er det. Det er en ærgerlig risiko at løbe i så vigtig en debat som sprog og sprogbrug er. Derfor skal min opfordring med denne lille, alvorlige, men kærligt mente opsang være at man fører en kritik, der tilgodeser alles modersmål og ikke kun ens eget.

Invitation til prisoverrækkelse

Modersmål-Prisen 2007 overrækkes til
tegneren og dramatikeren **Nikoline Werdelin**

Musikalsk underholdning ved **Valdemar** og **Jeannet Ulrikkeholm**,
der synger og spiller til solo- og fællessange på guitar og tværfløjte

Arrangementet finder sted **tirsdag den 25. september kl. 16.30** i
Teatermuseet i Hofteatret, Christiansborg Ridebane 18, København K.
Tobaksrygning og stilethæle er forbudt overalt i museet

Som afslutning på arrangementet serveres en forfriskning

Alle, såvel medlemmer som ikke-medlemmer, er velkomne

Bogmessen

Igen i år er Modersmål-Selskabet repræsenteret på bogmessen i Forum. Den finder sted fra fredag den 16. november til søndag den 18. november på samme stand som sidste år, nemlig nr. 338 på balkonen over for balkonscenen. Også i år vil der blive udarbejdet en konkurrence med Allan Karkers „Dansk i tusind år“ som præmie, og tid-

ligere årbøger vil kunne købes med fordelagtig rabat. De foregående år har medlemmer af Selskabet tilbudt deres assistance på standen, så hvis nogen igen i år ønsker at indgå i vagtskemaet, bedes de kontakte Ingrid Carlsen på mail-adressen ic@modersmaal.dk eller på telefon 4879 8771.